

3

ECONOMIA ESPANYOLA³⁰

RESUM

L'any 2009 l'economia espanyola va registrar un decreixement mitjà del seu producte interior brut del 3,6%, quatre punts i mig per sota de la taxa mitjana de creixement de l'exercici anterior.

D'altra banda, les taxes trimestrals de creixement del PIB reflecteixen que la major contracció del PIB es va localitzar en el primer semestre del 2009, i a partir d'aquest moment es va produir una moderació dels ritmes de caiguda. Aquest fet s'explica fonamentalment per l'efecte sobre la demanda dels plans d'estímul econòmic posats en marxa a final del 2008, així com per la incipient recuperació de l'economia internacional. La inversió en béns d'equip va sofrir un descens del 23,1%.

Des de la perspectiva de l'oferta, tots els sectors d'activitat varen registrar caigudes, especialment intenses en el cas de la indústria (-14,7%), reflex de la contracció de la demanda interna i externa, així com de les restriccions creditícies. La segueixen el sector energètic (-8,2%), la construcció (-6,3%), que continua amb l'intens procés d'ajustament iniciat a final del 2007, i el sector primari (-2,4%). El sector de serveis va ser l'activitat que menys va caure (-1%). No obstant això, la crisi ha estat especialment severa amb els serveis de mercat (-2%).

L'evolució del mercat de treball el 2009 es va caracteritzar per una forta destrucció de llocs de treball i un intens augment de l'atur, de manera que es perderen més d'1,2 milions de llocs de treball.

L'evolució de la inflació, com ja s'havia anticipat en els primers mesos del 2009, va mantenir la tendència a la baixa iniciada l'any anterior i va registrar per primera vegada taxes negatives que es varen mantenir durant pràcticament tot l'any, des de març fins a octubre. Aquest comportament de la inflació va situar la taxa interanual mitjana de l'IPC en un mínim històric del -0,3%. Des de llavors, l'IPC va començar a registrar creixements continuats que dirigiren la taxa de variació interanual a valors positius al novembre i acabaren situant la inflació el desembre en el 0,8%.

La situació actual de crisi econòmica i la necessitat d'avançar en el canvi de model productiu basat en la competitivitat i el coneixement exigeixen alts nivells de formació i qualificació de la major part de la població. Per tant, disposar d'una educació i una formació de qualitat és imprescindible per impulsar el creixement econòmic, l'ocupació i la cohesió social.

3.1.

EVOLUCIÓ ECONÒMICA

L'any 2009 l'economia espanyola va registrar un decreixement mitjà del seu producte interior brut del 3,6%, quatre punts i mig per sota de la taxa mitjana de creixement de l'exercici anterior. No obstant això, el retrocés va ser menys intens que el que va registrar el conjunt de la Unió Europea (-4,2%), encara que en el darrer trimestre de l'any l'economia europea va començar a tenir un comportament més favorable. (Vegeu el quadre AI-9.)

D'altra banda, les taxes trimestrals de creixement del PIB reflecteixen que la major contracció del PIB es va localitzar en el primer semestre de 2009 i es va produir a partir d'aquest moment una moderació dels ritmes de caiguda, fins a tancar l'any amb una taxa interanual negativa del 3,1% i una caiguda intertrimestral del 0,1%. Aquest fet s'explica fonamentalment per l'efecte sobre la demanda dels plans d'estímul econòmic posats en marxa a final del 2008, així com per la incipient recuperació de l'economia internacional.

El deteriorament de la despesa en consum podria haver estat més gran sense l'estímul

30. En aquest apartat es presenta un resum breu de l'apartat «Economía española» de la *Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España*, Madrid, juny 2010, pàg. 118-268.

que sobre la renda disponible de les llars han suposat les injeccions de renda que han dut a terme les administracions públiques per mitjà de la reducció d'impostos i l'augment de transferències, particularment per desocupació. L'exercici es va tancar amb una caiguda de la formació bruta de capital fix del 15,3%, 10,9 punts per sota del creixement de l'any anterior, que s'explicaria per l'elevada capacitat productiva infrautilitzada derivada del retrocés de la demanda interna i externa, el deteriorament de les expectatives empresarials, la restricció creditícia i la situació del mercat immobiliari. La inversió en béns d'equip va sofrir un descens del 23,1%, quan un any abans creixia a un ritme de dos dígitos, fet que posa de manifest l'efecte de la desacceleració de l'activitat sobre els sectors industrials.

L'evolució del sector exterior destaca per la forta contracció de les importacions de béns i serveis (-17,9%) en línia amb la caiguda de la demanda interna, que juntament amb el retrocés de les exportacions (-11,5%), a més d'amortir la caiguda del PIB, va afavorir la reducció del dèficit per compte corrent i va reduir, en conseqüència, la necessitat de finançament de l'economia espanyola.

Des de la perspectiva de l'oferta, tots els sectors d'activitat varen registrar caigudes, especialment intenses en el cas de la indústria (-14,7%), reflex de la contracció de la demanda interna i externa, així com de les restriccions creditícies. La segueixen el sector energètic (-8,2%), la construcció (-6,3%) que continua amb l'intens procés d'ajustament iniciat a final del 2007, i el sector primari (-2,4%). El sector de serveis, encara que va ser l'activitat que menys va

caure (-1%), es va veure deteriorat per la caiguda de la demanda interna i per l'impacte que la crisi econòmica internacional ha tingut en el turisme.

L'evolució del mercat de treball el 2009 es va caracteritzar per una forta destrucció de llocs de treball i un intens augment de l'atur, de manera que es perderen més d'1,2 milions de llocs de treball equivalent a temps complet, dels quals el 43,8% es va concentrar en la construcció (amb una caiguda del 23,4%). En els serveis, la reducció en termes relatius no va ser tan intensa (-2,7%), però en termes absoluts va ser molt important (el 27,3% de l'ocupació total destruïda), a causa del pes que té aquest sector en el conjunt de l'economia. Finalment, els llocs de feina a la indústria varen caure un 11,7%.

La política econòmica va mantenir un to expansiu caracteritzat per una laxa política monetària, amb uns reduïts tipus d'interès que varen contribuir a alleujar la situació financera de les llars, les empreses i el sector públic.

Les previsions econòmiques per a Espanya el 2010 apunten a una millora de l'economia espanyola, sustentada en una progressiva reversió del fort ajustament registrat per la demanda interna i un comportament més positiu de les exportacions. Això no obstant, no serà suficient per arribar a un creixement positiu del PIB, ja que les previsions se situen entre una caiguda del 0,3% i el 0,4%. A més, l'economia espanyola continuarà destruint ocupació, encara que a un ritme cada cop menor, al mateix temps que s'espera un augment addicional de la taxa d'atur.

3.2.

ELS SECTORS PRODUCTIUS

L'evolució del creixement dels diferents sectors productius durant l'any 2009 va estar marcada, de manera generalitzada, per la forta caiguda de la demanda interna, només parcialment compensada per una lleugera millora de la demana exterior. Els diferents impactes de factors, com les restriccions creditícies, l'evolució dels preus de les matèries primeres, l'aturada de la construcció o la debilitat del comerç internacional, ha produït efectes diversos en els diferents sectors productius. (Vegeu el quadre AI-10.)

3.2.1. EL SECTOR PRIMARI

El 2009 el valor afegit brut (VAB) de les branques agrària i pesquera va descendir un 2,4% de mitjana anual, 1,6 punts per sota del creixement del 2008, encara que la caiguda al llarg de l'exercici es va anar atenuant des del registre del -3% en el primer trimestre fins a l'-1,9% del darrer quart de l'any.

L'ocupació en el sector primari, mesurada en llocs de treball equivalent a temps complet, va seguir la tendència descendent experimentada els anys anteriors. L'ocupació va anar descendent cada trimestre fins a arribar a un descens del 3,5% el darrer trimestre.

3.2.2. LA INDÚSTRIA I L'ENERGIA

La indústria va ser el sector que més va sofrir els efectes de la crisi econòmica

durant el 2009. El VAB de la indústria va retrocedir de mitjana un 14,6%, mentre que l'any anterior la caiguda va ser molt més moderada, del 2,1%. De fet, la indústria no és tan sols el sector amb un major desplomament de l'activitat, sinó que la seva magnitud quadruplica el descens en el conjunt de l'economia. El resultat negatiu de la indústria està directament relacionat amb la caiguda de la inversió en béns d'equip, l'atonía de la demanda externa i l'aturada de l'activitat del sector de la construcció, del qual depenen una bona part de les branques industrials.

L'índex de producció industrial (IPI) en el quart trimestre va registrar un descens mitjà del 6,1%, però el més destacable és que el deteriorament de l'índex va anar moderant-se notablement al llarg de la segona meitat de l'any.

En termes d'ocupació equivalent a temps complet de la comptabilitat nacional trimestral,³¹ el descens en la producció es va saldar amb una reducció de l'11,9%, tercer any consecutiu en què es redueix l'ocupació en el sector secundari. Això no obstant, la destrucció de llocs de feina va ser inferior que l'experimentada per la construcció. D'acord amb l'enquesta de població activa (EPA), la caiguda de l'ocupació en la indústria va ser lleugerament superior a l'11,9%. En qualsevol cas, els dos indicadors recullen una tendència a l'alça dels descensos trimestrals de l'ocupació en termes interanuals.

El 2009, la branca energètica va ser, després de la industrial, la que més va patir les conseqüències de la recessió econòmica. Així, el VAB generat en el sector va experi-

31. Inclou l'energia.

mentar una caiguda del 8,2%, fet que contrasta amb l'increment positiu del 2% que es va registrar el 2008. El resultat negatiu del sector és revelador de la seva estreta dependència respecte de l'activitat econòmica general.

3.2.3. LA CONSTRUCCIÓ

Des del 1998, el sector de la construcció, gràcies al segment de l'edificació residencial, ha experimentat un creixement mitjà anual de prop d'un 6,0%, de manera que s'ha convertit al llarg de quasi una dècada en el motor de l'activitat productiva. El 2007 el sector va arribar a representar un 18,6% del VAB, tenint en compte tant l'efecte directe com l'efecte d'arrossegament, quan deu anys abans arribava a un 11,3%.³²

El 2008 va començar a descendir l'activitat i el 2009 va marcar la confirmació d'aquesta tendència recessiva ja que es va registrar una caiguda mitjana del VAB del 6,3%. La manifestació més dramàtica del fort ajustament en el sector va ser la destrucció de l'ocupació, intensa i proporcionalment superior a la que s'ha experimentat en el conjunt de l'economia del país.

Las pèrdues d'ocupació causades per l'ajustament a la construcció són encara més dramàtiques si, a més de la seva major intensitat relativa, tenim en compte l'efecte arrossegament que la construcció té sobre la resta de l'economia de manera encadenada. L'ocupació de la construcció el 2009 va disminuir un 17,8%, gairebé el triple del que va disminuir l'ocupació en general (-6,1%).

Les dades corresponents al 2009 demostren que el preu per metre quadrat de sòl urbà en el conjunt nacional va caure un 6,5%, i va tornar a nivells corresponents al 2004. Ni tan sols aquests descens dels preus ha servit per reanimar l'activitat en el sector, així com tampoc per reduir l'estoc d'habitatges existents.

En aquest context crític, cal destacar les diferents mesures que ha anat aprovant el Govern al llarg del darrer any específicament enfocades a suavitzar la caiguda del sector per la via indirecta del suport a les famílies compradores d'habitatge. Així, des de l'1 de gener de 2009 es va aplicar una moratòria de dos anys en el pagament de la meitat de la quota mensual hipotecària per als aturats, fins a un màxim de 500 euros en hipoteques valorades en menys de 170.000 euros.

De moment, el Govern ha previst eliminar les deduccions fiscals per compra d'habitatge a partir de l'1 de gener de 2011. D'altra banda, aquestes mesures haurien de constituir un estímul positiu per al mercat de lloguer, aspecte en què Espanya divergeix de la major part de les economies desenvolupades. No obstant això, es tracta d'un pas que no és del tot segur i la transició cap a aquestes noves formes de demanda tardarà algun temps.

3.2.4. ELS SERVEIS

Igual que l'any 2008, la branca dels serveis va ser la que millor va aconseguir esmorteir la crisi generalitzada de l'economia espanyola. El 2009, la caiguda mitjana del valor

32. SEOPAN, *Informe anual de la construcció*, 2007.

afegit general en el sector fou de l'1%, una disminució molt més moderada que la resta de sectors productius. No obstant això, es va confirmar la tendència dual del sector, atès que la crisi ha estat especialment severa amb els serveis de mercat (-2%), que constitueixen al voltant d'unes quatre cinques parts del VAB total del sector. En canvi, els serveis de no mercat varen aconseguir superar la conjuntura negativa i creixer un 2,6% de mitjana.

El comerç, el transport i els serveis a empreses varen ser els grups d'activitat més afectats per la caiguda econòmica del sector.

L'ocupació en el sector va descendir en termes globals un 5,9%, davant la caiguda del 0,5% el 2009. El turisme i els serveis a empreses es varen veure especialment castigats, amb descensos superiors a la mitjana del sector del 6,1% i del 7,5% respectivament. Algunes de les branques amb majors descensos foren la del comerç majorista de maquinària (-10,2%) o el comerç de vehicles de motor i reparació (-8,9%). També s'ha vist afectada l'ocupació en els subsectors de la publicitat i els estudis de mercat, així com activitats relacionades amb l'ocupació.

De moment, el sector de serveis a Espanya presenta algunes característiques que li resten solidesa, n'afecten la competitivitat i en limiten el potencial de desenvolupament. Un dels elements principals és la petita mida de les empreses espanyoles dins el sector, en el qual destaca el nombre elevat d'empreses individuals i microempreses. Aquest element, a la vegada, llasta la productivitat dels serveis respecte de la indústria que, tot i ser un comportament comú al que succeeix en

la majoria d'economies desenvolupades, és sensiblement més acusat en el cas espanyol.

Al llarg del 2009, s'han produït algunes modificacions legals que, continuant amb els avanços d'anys anteriors, varen progressar amb la transposició de la Directiva 2006/123/CE, de 12 de desembre, relativa als serveis de mercat interior. L'objectiu d'aquesta Directiva era millorar la regulació del sector de serveis garantint la llibertat d'establiment i la lliure prestació de serveis a un sector amb pes majoritari a la Unió Europea i a Espanya (el 2009, el pes era del 75,2% del valor afegit total a la UE-15 i del 71,6% a Espanya) i que ha contribuït en bona part al creixement econòmic durant la passada fase expansiva.

Amb referència als serveis financers, el 2009 s'ha observat una millora relativa de la situació financera internacional, ja que s'ha registrat una major confiança cap als actius més arriscats i un descens de la volatilitat gràcies a una major confiança del sistema bancari manifestat, per exemple, en la disminució progressiva de la prima de risc interbancari. No obstant això, aquest camí positiu no ha eliminat els dubtes dels agents davant les perspectives futures del sector.

En el cas espanyol, s'ha demostrat la capacitat dels sistema financer a l'hora d'afrontar els reptes derivats de la crisi financera. Algunes causes que varen afavorir aquesta resistència varen ser la menor exposició d'un marc regulatori que afavorís aquest tipus de pràctiques que, això no obstant, no han pogut evitar una forta exposició al risc en el sector immobiliari, darrerament relacionada amb el model de gestió bancària més tradicional desenvolupat al país i allunyat del model «originar per distribuir».

L'augment de les ràtios de morositat constitueix l'expressió més extrema de la pressió financera experimentada per alguns segments del sector privat. D'aquesta manera, la ràtio de crèdits dubtosos sobre el total va continuar augmentant al llarg del 2009 i es va situar a final de l'any en un 5,1% per al conjunt de les llars, les societats i els intermediaris financers diferents a les entitats de crèdit. Encara que es tracta de xifres cada cop més grans, es pot dir que el ritme dels increments interanuals ha anat moderant-se progressivament des del màxim registrat en el quart trimestre del 2008.

Quant al turisme, s'observa una baixada del 8,7% dels turistes internacionals. La despesa total dels turistes internacionals va suposar 48.242 milions d'euros, fet que suposa una caiguda del 6,7% respecte del 2008. No obstant això, la despesa diària mitjana va créixer lleugerament (0,3%) i va arribar als 96 euros. En resum, cal dir que el turisme pateix un esgotament del seu model, especialment el turisme de masses. Per aquest motiu, es proposen models dirigits a patrons turístics més sostenibles. (Vegeu l'apartat 9.15 «Els indicadors de turisme sostenible».)

3.3.

LA INFLACIÓ

L'evolució de la inflació, com ja s'havia anticipat en els primers mesos del 2009, va mantenir la tendència a la baixa iniciada l'any anterior, i va registrar per primera

vegada taxes negatives que es varen mantenir durant pràcticament tot l'any, des de març fins a octubre. En tot cas, es poden diferenciar dos períodes. Durant el primer semestre, la taxa de variació de l'IPC va registrar caigudes successives fins al juliol, i es va arribar a un valor mínim de l'1,4%. Des de llavors, l'IPC va començar a registrar creixements continuats que dirigiren la taxa de variació interanual a valors positius al novembre i acabaren situant la inflació el desembre en el 0,8%. Aquest comportament de la inflació va situar la taxa interanual mitjana de l'IPC en un mínim històric del -0,3%, i més de quatre punts percentuals per sota del 4,1% registrat l'any anterior. La moderació de la inflació al llarg de l'any responia al context de recessió econòmica i, en particular, a l'aturada que va experimentar la demanda de les llars, principalment de despesa en consum.

El deflactor del PIB³³ va continuar amb la desacceleració de l'any anterior i va arribar a un creixement negatiu a final d'any del 0,2%, enfront del creixement positiu de l'1,75% de l'any anterior. De mitjana, el deflactor es va situar en el 0,2%, ja que es varen compensar les taxes negatives registrades en el segon semestre amb les dades de principi d'any. El diferencial amb l'IPC es va reduir en els tres primers trimestres de l'any respecte d'anys anteriors, mentre que en el darrer trimestre la dada mitjana de l'IPC ja reflectia un creixement positiu enfront del registre encara negatiu del deflactor.

El comportament de la inflació respon principalment a la desconfiança respecte de l'e-

33. Cal recordar que el deflactor del PIB és el quocient entre el PIB nominal d'un determinat any i el PIB real d'aquest any, enfront de l'IPC, que mesura el cost de comprar una cistella fixa de béns i serveis representatius de les compres dels consumidors.

volució econòmica en un entorn d'elevada incertesa, i el deteriorament de les perspectives macroeconòmiques i de la situació del mercat de treball, així com la riquesa financera i immobiliària de les famílies expliquen aquesta caiguda del consum i, en conseqüència, dels preus de molts dels components menys volàtils de l'IPC.

Els preus de l'alimentació mostraren un comportament descendent fins al punt de situar-se a nivells pròxims al -2,5%.

La inflació subjacent que exclou del càlcul de l'índex general els components més volàtils, com ara els preus de l'energia i dels aliments no elaborats, va reflectir que l'evolució dels preus responia a la contracció de la despesa en consum de les famílies, però també a la reducció dels preus d'importació o d'alguns béns amb un pes elevat a la cistella de la compra, com l'automòbil. En termes interanuals, la inflació subjacent va mantenir una forta tendència a la baixa que es va accentuar en els mesos d'estiu. De fet, va registrar mínims històrics amb creixements interanuals de tan sols el 0,3%. El creixement interanual mitjà es va situar en el 0,8%, més de dos punts percentuals per sota de la mitjana del 2008.

Totes les comunitats autònomes varen registrar un nivell d'inflació molt més baix que l'any 2008, concretament, la mitjana nacional el 2009 es va situar al 0,8%. Les comunitats que varen superar la mitjana són Cantàbria, Catalunya, Galícia, Madrid, el País Basc, Ceuta i Melilla. Les Illes Canàries és l'única comunitat que presenta un índex negatiu, amb un -0,4%. Les Illes Balears se situen en el nivell d'inflació mitjà espanyol, amb un 0,8%. (Vegeu el quadre AI-11.)

3.4.

EL SECTOR PÚBLIC

Per segon any consecutiu, les administracions públiques en conjunt tancaren els seus comptes amb un dèficit de l'11,2% del PIB, molt superior al 4,1% registrat el 2008. Per sectors institucionals, varen mostrar dèficit tant l'administració central (-9,5%), com les autonòmiques (-2%) i les corporacions locals (-9,5%), mentre que els comptes de la Seguretat Social varen registrar un superàvit similar al de l'any anterior (0,8% del PIB). La necessitat de finançar tant els saldos deficitaris com les mesures de suport al sector bancari varen donar lloc que el pes del deute públic s'incrementàs des del 39,7% fins al 53,2% del PIB, un percentatge que, malgrat tot, continua essent sensiblement més baix que la mitjana de la zona euro (77,7%). (Vegeu el quadre AI-12.)

El dèficit de les administracions públiques el 2009 s'explica per la caiguda dels ingressos no financers, que es redueixen un 9,4%, i pel notable augment de la despesa no financera del 8%. Aquesta evolució, bastant més acusada que la prevista inicialment en els pressuposts del 2009, respon a l'acció dels estabilitzadors automàtics del pressupost en un context d'aguda desacceleració econòmica, a la contracció de les bases fiscals associades a l'activitat immobiliària i també es deu a l'adopció, en la majoria dels casos de manera sobrevinguda, de mesures discrecionals d'expansió de la despesa i de reducció dels ingressos impositius.

Les despeses no financeres registraren un creixement anual del 8% i varen augmen-

tar 4,8 punts la seva participació en el PIB, fins al 49,5%. Destaquen pel seu dinamisme, en primer lloc, les prestacions socials, sobretot la despesa en protecció per la desocupació, que creix un 56%; en segon lloc, la partida «d'altres transferències» augmenta un 12%, a causa de l'augment de les aportacions de la UE, i és també important l'acceleració fins al 9,4% dels interessos, reflex del significatiu augment de l'endeutament públic. (Vegeu el quadre AI-13.)

Quant a la inversió pública, el 2009 es va produir un avanç del 7,3% que contrasta obertament amb el lleu augment de l'1,8% registrat l'any anterior i que respon al notable esforç inversor fet per totes les administracions per impulsar l'activitat econòmica i, en particular, per al Fons Estatal d'Inversió Local (8.000 milions) i el Fons Estatal de Dinamització de l'Economia i l'Ocupació (2.200 milions).

La notable caiguda dels ingressos no financers implica una reducció de la seva significació econòmica de 2,4 punts del PIB, fins a situar-se a un nivell, el 34,7% del PIB, inèdit des de final dels anys vuitanta. Aquesta evolució tan negativa es deu a la reducció dràstica de la recaptació impositiva, tant sobre la renda, que es contreu un 14%, com sobre el consum, que disminueix un 14,7%. La disminució de la recaptació per IRPF (-10,5%), encara que acusa l'evolució negativa de les rendes salarials i de capital i els beneficis patrimonials, respon també a l'efecte de la deducció en la quota de 400

euros per rendiments de treball, juntament amb altres canvis menors, com l'augment dels incentius associats a la inversió en habitatge. D'altra banda, la dràstica reducció de la recaptació d'impost de societats (-26,1%) es deu fonamentalment a la caiguda dels beneficis empresarials.

3.5.

EDUCACIÓ I SOCIETAT DEL CONEIXEMENT

En una situació de recessió econòmica, els desafiaments educatius són més rellevants atès l'important paper que té per avançar cap a un model econòmic i social sostenible, per augmentar la competitivitat, el creixement i l'ocupació, l'equitat i la inclusió social. Europa ha de continuar promovent una inversió més elevada i eficaç centrada en una educació i una formació de qualitat i continuar donant suport a la millora de les competències de tots els ciutadans, amb uns objectius i uns nivells de referència establerts en el nou marc estratègic d'educació i formació 2020,³⁴ una part essencial de l'estratègia «Europa 2020»³⁵ post Lisboa.

3.5.1. SITUACIÓ DEL SISTEMA EDUCATIU ESPANYOL EN EL PROCÉS DE LISBOA

En aquest nou marc estratègic, que té el seu principi rector en l'aprenentatge permanent, preveu nous objectius i nivells de

34. Consell Europeu, *Conclusions del Consell sobre un marc estratègic per a la cooperació europea en l'àmbit de l'educació i la formació («ET 2020»)*, 12 de maig de 2009.

35. Comunicació de la Comissió, *Europa 2020: Una estratègia per a un creixement intel·ligent, sostenible i integrador*, COM (2010) 2020.

referència, així com un nou mètode de treball dins del mètode obert de coordinació que es basa en: la divisió del període entre 2009 i 2020 en una sèrie de cicles, l'adopció d'una sèrie d'àrees prioritàries a cada cicle, i en l'elaboració d'un informe Consell-Comissió sobre els progressos al final de cada cicle. Ja s'han establert les àrees prioritàries de la cooperació europea en educació i formació durant el primer cicle, que comprendrà els tres anys entre 2009 i 2011. (Vegeu el quadre AI-14.)

Els nivells de referència del rendiment mitjà europeu per al 2010 i 2020 que estableix el nou marc estratègic són els següents:

Per al 2010:

- La mitjana europea d'abandonament escolar prematur dels joves amb edats compreses entre 18 i 24 anys no ha de superar el 10%.
- Reduir almenys un 20% respecte de l'any 2000 el percentatge de joves de 15 anys que no tenen el mínim requerit en comprensió lectora.
- El 85% dels europeus de 20 a 24 anys ha d'haver completat l'ensenyament secundari superior.
- El percentatge de graduats de carreres científiques i tecnològiques ha d'augmentar fins, almenys, al 15% el 2010, i s'ha de reduir el desequilibri entre homes i dones en aquestes especialitats.
- Augmentar al 12,5% la mitjana de participació dels adults en formació contínua.

Per al 2020:

- La proporció d'abandonaments prematurs de l'educació i la formació hauria d'estar per sota del 10%.
- El percentatge de joves de quinze anys amb un baix rendiment en lectura, matemàtiques i ciències haurà de ser inferior al 15%.
- Almenys un 95% dels nins amb edats compreses entre quatre anys i l'edat d'escolarització obligatòria hauria de participar en l'educació en la primera infància.
- La proporció de persones amb edats compreses entre trenta i trenta-quatre anys que hagin acabat l'educació superior haurà de ser almenys un 40%.
- Una mitjana d'un 15%, com a mínim, dels adults hauria de participar en l'aprenentatge permanent.

Espanya encara se situa lluny dels objectius. Ha d'augmentar l'escolarització en el primer cicle d'educació infantil; reduir la proporció d'escolars espanyols que tenen uns rendiments mínims en les àrees instrumentals bàsiques i especialment en lectura; reduir de manera important el fracàs escolar i la taxa d'abandonament escolar prematur dels seus estudiants; incrementar el nombre de joves que completen estudis postobligatoris; continuar millorant la proporció dels que cursen formació professional (FP) sobre els que estudien batxillerat, i incrementar l'alumnat universitari graduat en disciplines científiques i tecnològiques.

3.5.2. LA QUALITAT DEL SISTEMA EDUCATIU ESPANYOL

Millorar la qualitat de la nostra educació, tant universitària como no universitària, en el sentit de consolidar els objectius aconseguits, superar els dèficits que hi ha i afrontar els nous reptes de la societat del coneixement, són les premisses sobre les quals a principi de l'any 2010 el Ministeri d'Educació (MEC) va començar a treballar per aconseguir un pacte social i polític per a l'educació, que lamentablement no s'ha complert.

La taxa d'escolarització als quatre anys a Espanya l'any 2007 era quasi universal (98,1%), cosa que ens situa per sobre de la mitjana de la UE-27 (90,7%) i de l'objectiu europeu per al 2020. També a l'edat de tres anys, l'escolarització és actualment alta (97,5%), ja que ha augmentat 25 punts percentuals en una dècada, de manera que en el curs 2005-2006 només Bèlgica, França i Itàlia tenien unes taxes d'escolarització superiors en aquesta edat.

En educació primària es consolida l'augment del nombre d'alumnes iniciat fa quatre anys. En aquesta etapa, comencen a manifestar-se alguns dels problemes relacionats amb el fracàs escolar, com les repeticions de cursos. Així, entorn del 15,7% dels retards educatius dels alumnes de 15 anys comencen a tenir lloc a l'educació primària.

L'alumnat d'ESO continua estabilitzat, perquè els descensos poblacionals corresponents a aquestes edats s'estan neutralitzant amb la incorporació d'alumnes estrangers. No obstant això, l'augment

actual del cens escolar en educació infantil i primària es projectarà a l'ESO en els anys següents, fet que han de tenir en compte les administracions educatives. En aquest nivell es manifesta un dels problemes més seriosos i rellevants del nostre sistema educatiu en termes de qualitat: l'elevat índex de pobresa educativa. Actualment s'han establert tres llindars que permeten identificar la població jove en situació de pobresa o exclusió educativa. En primer lloc, trobem les situacions més extremes d'exclusió, que es refereixen a la proporció de joves que no obtenen el títol d'ESO, malgrat que sigui la titulació mínima exigida formalment per a tots els ciutadans. En segon lloc, hi hauria aquells alumnes que han abandonat massa prest el sistema escolar i que es podrien enquadrar com un col·lectiu amb una vulnerabilitat educativa moderada, ja que la capacitat d'aprendre a aprendre és menor entre aquests joves. En tercer lloc, hi ha aquells joves que obtenen nivells baixos de rendiment en competències bàsiques (matemàtiques, ciència i lectura).

A Espanya, l'alta taxa d'abandonament escolar prematur està molt afectada per la proporció elevada d'alumnes que no obtenen la titulació de l'ensenyança obligatòria.

Per segon any consecutiu, puja l'alumnat matriculat a les ensenyances postobligatòries (4,4%), després de 15 de baixades. Una millora que no s'explica per raons demogràfiques, ja que l'alumnat matriculat a ESO ha tornat a baixar lleugerament (0,1%). La manca de treball dels que no tenen formació postobligatòria des de l'inici de la crisi, juntament amb algunes mesures de reforma de la formació professional posades en marxa, són alguns ele-

ments que poden influir en la prolongació dels estudis després de l'escolaritat obligatòria. Per evitar el fracàs escolar, l'any 2008 es va aprovar el Pla per a la reducció de l'abandonament escolar a la meitat el 2012. Aquest Pla preveia el seguiment i l'avaluació dels seus resultats, però no es coneixen dades sobre la seva efectivitat. No obstant això, s'ha de destacar l'èxit d'una de les mesures proposades, la dirigida a augmentar l'oferta de places en programes de qualificació professional inicial (PCPI), ja que en el darrer any l'alumnat d'aquests cursos ha augmentat un 31%. D'altra banda, hi ha hagut un important avanç de la matriculació en estudis d'FP des del 2006, i especialment en els darrers dos cursos (6,2% i 7,8%), s'ha anat equilibrant la matrícula de batxillerat i d'FP.

A Espanya hi ha una proporció alta de joves que han acabat estudis superiors (39,8%), que el 2008 arribava l'objectiu establert en el nou marc estratègic d'educació i formació 2020. No obstant això, sembla difícil que tant Europa com Espanya puguin augmentar el percentatge de graduats en carreres científiques i tecnològiques fins al 15% per al 2010, ja que actualment (2007) són del 13,4% i l'11,2% respectivament. El nombre de graduats en el darrer any a Espanya ha descendit un 3,6% i l'evolució de l'alumnat matriculat en aquestes carreres té un descens anual del 0,7% entre l'any 2000 i 2007. Aquesta situació, juntament amb l'increment de la disminució de la població jove a partir del 2010, ens situarà en una posició menys competitiva respecte de les economies emergents, en les quals el creixement dels graduats és especialment ràpid.